

Vojenské stroje v óde Na porážku algyrských loupežníků mořských... (1816)

Martin Braxatoris

BRAXATORIS, M.: Military machines in the ode “Na porážku algyrských loupežníků mořských... [On the defeat of the Algerian sea pirates...]” (1816)

SLOVENSKÁ LITERATÚRA, vol. 73, 2026, no. 3, pp. 224-232

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2026.73.3.2>

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5278-8261>

Open Access: licensed under Creative Commons Attribution 4.0 (CC-BY 4.0)

Keywords: Juraj Palkovič, occasional poetry, epinikion, panegyric, military technology

This study examines the treatment of military themes in the ode by Juraj Palkovič (1769–1850), “*Na porážku algyrských loupežníků mořských... [On the defeat of the Algerian sea pirates...]*” (1816), which was written to mark the bombardment of Algiers by the British-Dutch fleet on 27 August 1816 and was published in a Slovak periodical. The poem is an example of Classicist occasional poetry, in which the ancient form of the epinikion, the panegyric tradition and the factual elements of contemporary news genres converge. By combining aesthetic, informative, and ideological functions, it represents a unique example of the functional interplay between poetry and journalism in early 19th-century Slovak literature. The analysis of the ode is based on genre and poetological considerations, as well as the literary-historical and journalistic context. The aim of the study is to demonstrate that descriptions of military machinery and technical imagery do not fulfil a merely illustrative function in the poem, but form its semantic core, through which the victor is glorified, the image of the enemy is constructed, and the moral significance of the event is determined.

Kľúčové slová: Juraj Palkovič, príležitostná poézia, epinikion, panegyrik, vojenská technika

Juraj Palkovič (1769 – 1850) patrí k autorom začiatku 19. storočia, u ktorých sa básnická tvorba úzko prelína s redaktorskou a publicistickou praxou. Ódu *Na vdčnou památku porážky algyrských loupežníků mořských skrze slavného vůdce englického lorda Exmouta při konci měsíce srpna 1816 svedenou* napísal bezprostredne po ostreľovaní Alžíra britsko-holandskou flotilou pod velením admirála lorda Exmoutha 27. augusta 1816 a ako redaktor a vydavateľ novín *Týdenník, aneb císařsko-královské národní noviny* (vychádzajúcich v rokoch 1812 – 1818) ju zaradil hneď do septembrového čísla. Báseň vyslovene nahrádzala spravodajský text.

Bitka o Alžír z roku 1816 predstavovala významný moment v boji proti barbarskému korzárstvu a prispela k oslabeniu jeho inštitucionálneho systému, prepojenému s obchodom s otrokmi (Gale 2016). Súveká európska tlač o tejto udalosti široko informovala, pričom J. Palkovič ju nespacoval ako kurióznu aktualitu, ale ako príklad víťazstva civilizačného poriadku nad násilím. Téma mu umožnila spojiť antickú formu víťaznej ódy a novovekú panegyrickú tradíciu so spravodajskou fakticitou a dobovým morálnym pátosom. Báseň kombinuje klasicistickú poetiku s osobitou funkciou vojenských obrazov – lodí, diel, pevností, Congrevových rakiet a bojových výjavov, ako aj s fakticitou dobových spravodajských žánrov. Takéto spojenie poetického diskurzu a spravodajskej faktografie je v rámci víťaznej ódy neobvyklé, keďže antický žánrový model pracuje s mýtickým exemplárnym príbehom, nie s dokumentárnou informáciou.

V kontexte poetiky príležitostnej literatúry Palkovičov text nemožno chápať iba ako tematickú reakciu na historickú udalosť. Príležitosť tu predstavuje komunikačnú situáciu, v ktorej sa literárny text stáva súčasťou širšieho spoločenského aktu konštruujúceho jej symbolický význam. Takáto interpretácia vojenskej udalosti zároveň korešponduje s panegyrickou tradíciou, v ktorej je víťazstvo predstavené ako triumf civilizačného poriadku nad barbarstvom. Predmetom štúdie je analýza vojenských a osobitne technických obrazov v tejto básni a ich funkcie v kontexte poetiky epinikia v jeho novovekej adaptácii, panegyrickej tradície a dobového spravodajského diskurzu.

Žánrové a poetologické východiská

Palkovičova óda nadväzuje na žáner epinikia, víťaznej piesne známej z antickej, osobitne pindarovskej tradície (Mathiesen 1999: 135-136). V antickej literatúre epinikion predstavuje typickú formu príležitostnej poézie určenej na oslavu víťaza pri konkrétnych verejných udalostiach, predovšetkým pri významných športových súťažiach. Oslava vojenských víťazstiev sa v gréckej poézii realizovala prostredníctvom iných chválospevných žánrov a básnických foriem, najmä enkómií, epigramov a elegických distich. V Palkovičovom podaní sa víťazstvo interpretuje ako udalosť, ktorá nadobúda širší morálny význam a je zasadená do univerzálneho poriadku sveta. V tomto zmysle má báseň svojou funkciou bližšie k panegyriku než k pindarovskému epinikiu. Interpretácia vojenského víťazstva ako triumfu poriadku nad barbarstvom zodpovedá panegyrickej tradícii, v ktorej sa konkrétna historická udalosť interpretuje ako obnova civilizačného a politického poriadku (Menander Rhetor 1981, Treatise 2 [Peri epideiktikōn]; MacCormack 1981: 19-38). Analýza v intenciách epinikia je však oprávnená, keďže báseň využíva jeho kompozičný model a rétoriku víťaznej piesne.

Pri charakteristike epinikia nemožno obísť novovekú rétorickú tradíciu, prostredníctvom ktorej sa antické žánrové modely za súčasného rozostrenia hraníc medzi poetikou a rétorikou adaptovali v stredoeurópskej literárnej kultúre od konca 17. do začiatku 19. storočia. V dobových rétorikách sa epinikion spravidla nechápe ako samostatný žáner v modernom zmysle, ale ako jeden z druhov chváloreči (laudatio, panegyrik) patriaci do oslavného druhu reči (genus demonstrativum, respektíve genus exornativum). Rétorické príručky používané v stredoeurópskom priestore od prelomu 17. a 18. storočia chápu epinikion (epinicion seu gratulatoria oratio) ako osobitný typ panegyriku určeného na oslavu víťazstva, záslužného skutku alebo iného významného činu (Kordoš 2019: 60-61).¹ Antické epinikion sa tak v novovekom chápaní prirodzene zblíži s panegyrickou tradíciou, čo predstavuje dôležité východisko aj pre interpretáciu Palkovičovej básne.

Ako ukazuje Richard Hamilton, pindarovské epinikion spája chválu víťaza s gnómickými sentenciami, reflexiou úlohy básnika, modlitbou a najmä s mýtickým exemplom, prostredníctvom ktorého sa aktuálne víťazstvo symbolicky legitimizuje (Hamilton 1974: 13-17). Kompozičnú štruktúru epinikia analyzoval Wolfgang Schadewaldt, ktorý poukázal na jeho trojčlennú dynamiku pozostávajúcu z úvodu, mýtickej epizódy a záverečnej chvály (Schadewaldt 1966 [1928]: 17-20). Mýtus pritom nepredstavuje samostatnú epickú epizódu, ale interpretačný rámec umožňujúci preniesť aktuálnu udalosť do univerzálnej roviny exemplárneho príbehu. R. Hamilton tento model ďalej spresnil poukazom na variabilitu jednotlivých kompozičných prvkov. V pindarovských ódach sa objavujú prvky ako pomenovanie víťaza, mýtus, gnómické reflexie, chvála víťaza či modlitba, pričom ich poradie závisí od poetickej stratégie konkrétnej básne (Hamilton 1974: 18-23). Hamiltonova analýza spresňuje základnú kompozičnú dynamiku epinikia opísanú W. Schadewaldtom.

J. Palkovič tradičný rámec žánru tvorivo využíva a prispôsobuje ho historickému materiálu. Jeho epinikion možno približne rozčleniť na tri základné časti: úvod (strofy 1 – 4), mýtus – opis bitky (strofy 5 – 11) a chvály (strofy 12 – 26). Na rozdiel od pindarovského epinikia, v ktorom aktuálne víťazstvo interpretuje mytologický exemplárny príbeh, Palkovičova básne pracuje s faktografiou historickej udalosti, ktorá preberá interpretačnú funkciu mýtu a stáva sa exemplárnym príbehom víťazstva (Schadewaldt 1966 [1928]: 20; Hamilton 1974: 15). Zároveň ju zasadzuje do globálneho morálneho poriadku; tento spôsob výkladu približuje básne panegyrickej interpretácii dejín.

Panegyrický rozmer textu sa prejavuje aj v jeho argumentačnom usporiadaní. Novoveké rétorické príručky opisujú epinikion ako druh panegyrickej reči, ktorej argumentácia sa zakladá na kontraste medzi predchádzajúcim nepriaznivým stavom a novou situáciou nastolenou oslavovaným činom, s osobitným dôrazom na budúci prospech plynúci z dosiahnutého víťazstva (Kordoš 2019: 61). Takto vystavaný argumentačný model možno pozorovať aj u J. Palkoviča, keď postupuje od obrazu pirátskeho násillia cez víťazstvo spojeneckej flotily k obrazom oslobodenia a predstave nastolenia nového poriadku.

1 Ďakujem anonymnému recenzentovi za upozornenie na vybrané žánrové súvislosti.

Schému epinikia však rozširuje o prvky dobového spravodajského diskurzu, čo vystupuje do popredia aj pri žánrovej charakteristike básne. Popri veršoch sú v nej poznámky obsahujúce vecné údaje o počte lodí, typoch zbraní a priebehu bitky podľa dobových novinových správ. Text tak pôsobí v dvoch rovinách: veršovaná časť vytvára heroizovaný obraz udalosti, zatiaľ čo poznámky fungujú ako faktografický archív.

Vojenské stroje a technické obrazy

V Palkovičovej básni má osobitnú funkciu obraz flotily: nie je iba súčasťou historickej faktografie, ale aj znakom civilizačného poriadku a kolektívnej sily. Technické detaily a konkrétne bojové výjavy netvoria ilustratívne kulis, ale vstupujú do významového jadra básne. Básnik dôsledne rozvíja tri základné okruhy vojenskej obraznosti: flotilu, delostrelecké prostriedky a pevnostné štruktúry nepriateľa. Mimoriadnu pozornosť venuje technickým prostriedkom moderného vojenského boja. V kontexte klasicistickej poetiky, ktorá tradične pracovala skôr s obrazmi individuálnej zbrane než s mechanickou vojenskou technikou, predstavuje poetizácia delostrelectva, rakiet a vojnových lodí výrazný posun smerom k modernému obrazu vojny, ktorý sa v európskej literatúre formoval najmä po napoleonských vojnách.

Lode a flotila. V jadre básne stojí obraz britsko-holandskej flotily predstavujúcej civilizačný poriadok: „Již i stojí v řádu // lodí s tisíci děl, k přestrašlivé pomstě / za krveprolití, za uražení práv / národů a smlouvy“ (strofy 5 – 6). V poznámkach J. Palkovič dodáva: „s 6 válečnými lodími, s 7 fregatami a s dobrým počtem menších lodí.“ Jeho obraz flotily zoradenej „v řádu“ nepredstavuje iba vojenský obraz, ale model poriadku, rozumu a civilizačnej sily, ktorou sa Európa bráni proti chaosu korzárstva a severoafrického otrokárstva. Takáto interpretácia vojenskej sily už smeruje k panegyrickému chápaniu víťazstva ako obnovy poriadku.

Delá, pumy a Congrevove rakety. Metaforika blesku a božských zbraní patrí k tradičnému repertoáru epinikia. Pindaros napríklad opisuje Diov blesk ako zbraň sprevádzanú ohňom a rachotom, ktorá zasahuje nepriateľské sily (Pind. Pyth. 1, verše 5 – 12). J. Palkovič túto obraznosť prenáša do moderného vojensko-technického kontextu, kde úlohu božského blesku preberajú delá a Congrevove rakety. V básni rozvíja obraz nespočetných ohnivých gúl: „Stane se hřmot strašný, jak když v hrozné bouři / Peroun mocí velkou nebe s zemí míchá. / Nesčíslných kulí fičí povětřím let, / koule ohnivé se sypou na hlavy tam“ (strofa 8). Poznámka k šiestej strofe obsahuje kľúčové detaily o zložení flotily, časovom harmonograme (začiatok útoku 27. augusta o 14.00 hodine, paľba do 23.00 hodiny), o použitých druhoch zbraní a fázach boja od „poselství“ cez „zpuřnou odpověď“, útok „pumami, kongrevkami etc.“ až po kapituláciu. Pomenovanie použitých výbušných delostreleckých granátov a rakiet („dal doň pumami, kongrevkami etc. hrozně páliť“) je významné aj z technologického hľadiska: Congrevove rakety predstavovali technologické nówum námorného delostrelectva; popri svojej palebnej účinnosti mali aj výrazný psychologický účinok (Lambert 2012: 519–520; Parkinson 1977: 225–227). Ich hromový efekt a žiara pri nočnom útoku vyvolávali dojem nadprirodzenej sily. V Palkovičovej obraznosti preto splývajú s „božími blesky“ a stávajú sa nástrojom očistného ohňa. Tento typ

228 vojenskotechnickej novinky tak umožnil básnikovi prepojiť tradičnú epinickú obraznosť blesku a ohňa s modernou vojenskou technikou.

Obranné štruktúry Alžíra. Básnický text nehovorí len o porážke alžírskoho loďstva, ale básnicky spracúva aj zrútenie mestských obranných štruktúr. Súvisiaci obraz ohňa a dymu stúpajúceho k nebu patrí k tradičnému motivickému repertoáru epinikia. Analogickú obraznosť ohňa, dymu a ničivej žiary využíva Pindaros v opise Etny a Tyfóna v *Pýthijskej óde 1* (Pind. Pyth. 1, verše 20 – 24). J. Palkovič takúto obraznosť prenáša do aktuálneho historického kontextu a spája ju s pádom alžírskoho opevnenia: „Kouř a plamen velký vstupuje již k nebi; / tvrže jejich padly, domové se boří“ (strofa 10). Historické pramene pritom svedčia o posilnení opevnenia mestských hradieb a umiestnení delostreleckých batérií pri prístave. J. Palkovič tieto detaily poeticky sumarizuje s oporou o dobové žurnalistické správy. Zrútenie mesta zobrazuje ako rozpad morálneho poriadku. Hradby a delostrelecké batérie sa v jeho podaní menia na trosky, symboly pýchy a zotročovania miznú v prachu. Okrem britských lodí a rakiet sa v básni objavujú aj obrazy zbraní pirátov, ktorí vzdorovali britskému obliehaniu. Oproti strojom spojeneckých vojsk ako nástrojov vyššieho poriadku je ich funkcia opačná: predstavujú mechanizmy útlaku a otrokárstva. Ideový kontrast básne sa tak v istom zmysle zakladá aj na opozícii „stroja barbarstva“ a „stroja civilizácie“.

Vojenská terminológia a obraznosť

Óda nesporne patrí k textom staršej slovenskej poézii s najpočetnejším zastúpením zbrojnej terminológie a súvisiacich básnických obrazov. Objavujú sa v nej napríklad pomenovania typov plavidiel (vojnové lode, fregaty, menšie lode, v poznámkach pod čiarou), názvy delostreleckých zbraní (delá, či až tisíce diel, pumy, Congrevove rakety, granáty, „jasné smrti strelý“, batérie), označenia obranných štruktúr (mestské hradby, tvrdze), obrazné reprezentácie zbraní (hromy, blesky, ohnivé gule, smrť lietajúca v povetří), opisy výsledku ich použitia (zničené loďstvo, krvavé more, dym a plameň vystupujúce k nebu).

Takáto koncentrácia vojenskej terminológie a konkrétnych obrazov je v príležitostnej poézii nezvyčajná a naznačuje, že technický opis tu plní nielen dokumentárnu, ale aj symbolickú funkciu. Uvedená enumerácia a funkčné uplatnenie jej položiek v texte ukazujú, že vojenské stroje a konštrukcie nie sú v básni iba kulisou, ale sú súčasťou jadra jej lexikálnej, obrazovej a ideovej siete. V tejto súvislosti možno Palkovičov text chápať aj ako príklad prelínania mimo-literárneho diskurzu a príležitostnej poézii. Technické a vojenské termíny, ktoré básnik preberá z dobových správ o priebehu bitky, sa stávajú súčasťou poetického jazyka a spoluutvárajú obraz moderného vojenského víťazstva.

Funkcia vojenských obrazov

Jednou zo základných funkcií vojenských obrazov v básni je heroizácia víťaza. Lord Exmouth je vykreslený ako „rek zámořský“ (čiže zámořský hrdina: „Sláva Tobě reku zámořský! Žes' sobě / přeudatně veda, zkontil zpouřu divou / katanů a vrahů krvavých i jména / křesťanského věčných nepřátelů lýtých!“; strofa 23), no rovnako ako zosobnenie božskej sily („Neptun-li v svém hněvu, v prchlivosti strašné // užří, boj si začav s olympským snad králem?“, strofy 2 – 3).

Heroizácia sa v súlade s poetikou epinikia nerozvíja izolovane, ale rozširuje sa aj na spoločnosť, ktoré víťaz reprezentuje (Hamilton 1974: 18-19; Schadewaldt 1966 [1928]: 18-19). V Palkovičovej básni pod touto komunitou vystupuje celý „velikomyslný“ národ víťaza: „Velikomyslnému národu pak Tvému / věčná díka, že skrz tebe železné to / otroctví jeho zlámal nejohavnějšího, / ztroskotaltě všechny okovy a kruhy“ (strofa 24).

Rozšírenie chvály z víťaza na spoločnosť, ktoré reprezentuje, je typickým prvkom epinikia; Christopher Carey v tejto súvislosti upozorňuje na občiansky rozmer víťazstva a vnímanie atletického úspechu ako výkonu prežívajúceho spoločne s polis (Carey 2007: 203). Pindaros napríklad v *Olympijskej óde 1* oslavuje Hieróna zo Syrakúz spôsobom, ktorý zároveň glorifikuje jeho mesto a širší politický priestor Sicílie; podobný postup možno sledovať aj v ódach, kde sa chvála víťaza spája s oslavou jeho mesta alebo krajiny (Pind. Ol. 1; Ol. 13).

Motto básne, parafrázujúce Izaiáša (Iz 13,8 a 13,11), posúva Exmouthov čin do polohy naplneného proroctva o vyslobodení: „I budou předěšeni, svírání a bolesti je zachvátí, jako rodička stonati budou; každý nad bližným svým užasne se, tváře jejich k plameni podobné budou. / A navštívím na okršlku země zlost, a na bezbožných nepravost jejich; a káži přestati pyše pyšných, a vysokomyslnost tyranů snížím“ (Palkovič 1816: 601). Ďalšou funkciou obrazov, pokiaľ ide o reprezentáciu nepriateľského vojska a techniky, je poukázanie na silu protivníka. V rámci epinikickej heroizácie význam víťazstva rastie prostredníctvom náročnosti zápasu a veľkosti prekonanej prekážky (Schadewaldt 1966 [1928]: 19-20; Hamilton 1974: 15-16); J. Palkovič sa preto pridáva princípu, že len mocný nepriateľ môže potvrdiť veľkosť víťaza. Nepriateľa predstavuje ako pyšného, bojovného, krutého a početného, čo podčiarkuje hodnotu víťazstva nad ním: „Čtyři tisíce jich pobitých již leží, / aneb válejí se v mořských vlnách mrtví; / tisíc pět set v ranách těžkých omdlévají“ (strofa 11); „Ten, jenž jako tygr před několika jen / hodinami si vedl divoce a lítě“ (strofa 12).

Zatiaľ čo stroje civilizovaného sveta sú usporiadané a účelné, „stroje barbarstva“ sa v konečnom dôsledku rúcajú ako nefunkčné mechanizmy. Ide teda o protiklad dvoch systémov – rozumnej organizácie a chaotickej sily tyranie, ktorá v rozhodujúcom momente nestačí na víťazstvo. Takáto básnická optika korešponduje s panegyrickou tradíciou, v ktorej sa porážka nepriateľa predstavuje ako zlyhanie tyranskej alebo barbarskej moci a zároveň ako potvrdenie legitimity víťaza: „Darmoť vzteklé jejich kníže tápaje se, / pobízí je všechny, ano v bitvu nutí. / A již celá peleš lotrovská jest v ohni“ (strofa 9).

Psychologický účinok zbrani

Účinnosť Congrevových rakiet a diel zachytáva J. Palkovič aj prostredníctvom ich zstrašujúceho účinku v obrazoch dymu, ohňa a zdesenia. Atmosféra ohňa, dymu a hromov funguje ako poetické stvárnenie psychologickkej devastácie nepriateľa. Psychologické aspekty zachytáva aj obrat alžírskoho deya:

„[...] ha! Jak zkrotnul brzy zpuřný, pyšný, plachý!
Svíraje se jako rodička a sobě

Zoufale, v též noci, noci přestrašlivé,
 rychle o pokoj slal prosit poníženě:
 Učiním již, pravě, učiním, ach, všecko
 co mi velet ráčí mocný král všech moří,

Jenom slavte zhoubu, nezkazte nás cele!“ (strofy 12 – 14).

Obrazy blesku, ohňa a dymu, no takisto poníženého nepriateľa majú paralelu v epinikickej tradícii. Pindaros napríklad v *Pythijskej óde 1* opisuje, ako sa kedysi hrozivý protivník po zásahu Diovým bleskom stáva bezmocným a podrobeným (Pind. Pyth. 1). Podobným spôsobom dramatizuje J. Palkovič obrat alžírskoho deya od pyšnej vzdorovitosti k poníženej prosbe o mier.

Exmouthov bluf

Keď vyslanci lorda Exmoutha po hodinách ostreľovania pohrozili Alžírčanom pokračovaním útoku, podľa dobových správ a neskorších historiografických rekonštrukcií boli zásoby munície britskej flotily takmer vyčerpané a len ťažko by bolo možné hrozbu naplniť (Lambert 2012: 519-520; Parkinson 1977: 166; Leiner 1966: 170). Alžírsky dey však o stave spojeneckej munície nebol informovaný a pristúpil na kapituláciu. Už v dobovej európskej recepcii sa výsledok bitky interpretoval ako symbolické víťazstvo civilizovaného sveta nad korzárstvom – a práve v tomto interpretačnom rámci ho sprostredkováva aj analyzovaná óda, i keď J. Palkovič zrejme nemal poznatky o Exmouthovom úskoku.²

Záver

Óda J. Palkoviča *Na vděčnou památku porážky algyrských loupežníků mořských...* spája poetickú a publicistickú funkciu: informuje, komentuje a poeticky interpretuje. Ideologicky oslavuje Britániu ako nositeľa humanity, ale v širšom zmysle oslavuje univerzálny ideál slobody a rozumného poriadku. Citát z Izaiáša v úvode sakralizuje víťazstvo a dáva mu prorocký rámec. Báseň je jedinečným pokusom spracovať tému vojenskej techniky a vojnovéj udalosti v rámci klasicistickej poetiky. Zbrane, lode a Congreveove rakety sa v nej menia na obrazy civilizačnej sily, zatiaľ čo berberské delá a lode stelesňujú mechanizmy útlaku. Text sa tak podobá na víťazné ódy (victory odes) známe zo západoeurópskych literatúr 17. – 19. storočia (John Dryden, Thomas Gray a ďalší autori), ktoré predstavujú prelínanie poetiky epinikia a panegyrickej tradície. Z kompozičného hľadiska nadväzuje na epinikický model, svojou funkciou a argumentačnou výstavbou však zodpovedá skôr novovekému chápaniu epinikia ako osobitného druhu panegyrickej reči než pôvodnému pindarovskému modelu víťaznej ódy.

Báseň tak spája viaceré diskurzívne roviny: kompozičný model antickeho epinikia, panegyrickú interpretáciu vojenského víťazstva ako triumfu civilizácie, argumentačnú schému novovekej chváloreči a faktografický jazyk dobového spravodajstva. Predstavuje špecifický typ textu: poetický

2 Podobný obraz prinášajú aj dobové správy o priebehu bitky zdôrazňujúce dramatický charakter záverečnej fázy bombardovania. K dobovej recepcii udalosti v stredoeurópskej tlači a historickému kontextu Braxatoris 2020: 53-73; Leiner 2006: 152-164.

ekvivalent správy o udalosti, v ktorom sú fakty spracované do podoby morálneho exempla. Óda je príkladom novovekej adaptácie žánru epinikia v panegyrickom duchu, v rámci ktorého historická udalosť preberá funkciu mýtického exemplárneho príbehu a víťazstvo je interpretované ako obnova civilizačného a politického poriadku. Ďalšia zvláštnosť Palkovičovej adaptácie antického modelu víťaznej piesne spočíva v tom, že modernú vojenskú techniku začleňuje do básnického obrazu víťazstva a poetický diskurz dopĺňa poznámkový (faktografický) aparát čerpajúci z dobového spravodajstva. Jeho báseň tak stojí na rozhraní medzi klasickou poetikou epinikia, panegyrickou tradíciou a spravodajským diskurzom alebo, inak povedané, medzi poetickou oslavou víťazstva a jeho dokumentárnou reprezentáciou. Z tohto hľadiska ju možno chápať ako príklad modernizácie príležitostnej poézie, v ktorej sa poetické modely epinikia a panegyrika stretávajú s diskurzom dobového spravodajstva, a to vrátane technického opisu a poetizovanej vojenskej reality, keďže ide o jeden z prvých textov slovenskej literatúry, v ktorých sa moderná vojenská technika stáva priamym predmetom básnickej obraznosti. Palkovičova óda o alžírskych lúpežníkoch je svedectvom, že aj v slovenskej literatúre na konci raného novoveku bolo možné básnicky uchopiť moderné technické a vojensko-politické motívy a že poézia nielenže bezprostredne reagovala na aktuálne medzinárodné udalosti, ale preberala aj funkciu ich poetickéj interpretácie.

Text je výstupom projektu VEGA 2/0063/25 *Funkcie a intencionalita textov staršej slovenskej literatúry*. Zodpovedná riešiteľka: Mgr. Oľga Vaneková, PhD. Doba riešenia: 2025 – 2028.

Pramene

- PALKOVIČ, Juraj. 1816. Na vděčnou památku porážky algyských loupežníků mořských skrze slavného vůdce englického lorda Exmouta při konci měsíce srpna 1816 svedenou. *Týdenník, aneb císařsko královské Národní noviny*, roč. 5, č. 39 (27. 9. 1816), s. 601–608.
- PINDAROS. 2002. *Olympijské zpěvy*. Praha: Petr Rezek.
- PINDAROS. 2021. *Pýthijské zpěvy*. Přeložili Robert Roreitner a Sylva Fischero-vá. Praha: Academia.

Literatúra

- BRAXATORIS, Martin, 2020. Príležitostná básnická tvorba Juraja Palkoviča. In RIŠKOVÁ, Lenka, ed. *Príležitost poézie*. Bratislava: Veda, s. 35–90. ISBN 978-80-224-1872-0.
- CAREY, Christopher, 2007. Pindar, Place, and Performance. In HORN-BLOWER, Simon – MORGAN, Catherine, eds. *Pindar's Poetry, Patrons and Festivals: From Archaic Greece to the Roman Empire*. Oxford: Oxford University Press, pp. 199–210.
- GALE, Caitlin M., 2016. Barbary's Slow Death: European Attempts to Eradicate North African Piracy in the Early Nineteenth Century. *Journal for Maritime Research*, vol. 18, no. 2, pp. 139–154. ISSN 1697-4840. DOI: <https://doi.org/10.1080/21533369.2016.1253303>

- 232 HAMILTON, Richard, 1974. *Epinikion: General Form in the Odes of Pindar*. The Hague: Mouton.
- KORDOŠ, Jozef, 2019. *Tyrnavia crescens*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity. ISBN 978-80-568-0318-9.
- LAMBERT, Andrew, 2012. *The Challenge: Britain Against America in the Naval War of 1812*. London: Faber and Faber.
- LEINER, Frederick C., 2006. *The End of Barbary Terror*. Oxford: Oxford University Press.
- LEINER, Wolfgang, 1966. *Die Barbareskenstaaten und Europa*. Wiesbaden: Franz Steiner.
- MacCORMACK, Sabine, 1981. *Art and Ceremony in Late Antiquity*. Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press.
- MATHIESEN, Thomas J., 1999. *Apollo's Lyre*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- MENANDER Rhetor, 1981. *Treatise 1, Treatise 2*. Edited with translation and commentary by D. A. Russell and N. G. Wilson. Oxford: Clarendon Press.
- PARKINSON, Northcote C., 1977. *Britannia Rules*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- SCHADEWALDT, Wolfgang, 1966. *Pindars Studien*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- TAYLOR, Stephen, 2012. *Commander: The Life and Exploits of Britain's Greatest Frigate Captain*. London: Faber & Faber. ISBN 9780571277131.

Mgr. Martin Braxatoris, PhD.
Ústav slovenskej literatúry SAV, v. v. i.
Dúbravská cesta 9
841 04 Bratislava
Slovenská republika
E-mail: Martin.Braxatoris@savba.sk